Hegedűs Sándor

A nagy tanítvány

A dolgozatok értékelése már jó ideje tartott. Aki megkapta a dicsérő vagy korholó szavakat, elégedetten vagy bánatosan dőlt hátra az iskolapadban. Egyedül Zelma feszengett egyre jobban a még hátralévő irkák fogyatkozását látván. Érezte, hogy – mint már annyiszor – az ő írása marad utoljára. Így is lett. A tanár úr a hatás fokozása kedvéért fel is állt, s Zelma füzetét tartva, a katedra széléről intézte szavait az osztály felé.

– A végére hagytam nyelvünk nagy kerékbe törőjét, Lagerlöf kisasszonyt. – Kérem, álljon fel!

Gúnyos mormogás futott végig a tantermen. Az osztálytársak már ismerték a „különszámot". Nem szerették a szerintük különcködő kislányt.

– Nézzen körül! – utasította Zelmát, majd mozdulatlanságát látva, erősebben parancsolt rá. – Lenne szíves megmozdítani a fejecskéjét?! Nézzen az osztálytársai szemébe és pironkodjon!

Zelma valóban végigjártatta a tekintetét a többieken, de nem lett boldogabb attól, amit látott. Annyi kajánság, annyi örvendezés tükröződött vissza rá, hogy még a könnyeit is előcsalogatták.

– No lám! Most meg pityereg. Jó oka van rá! Dolgozatról dolgozatra merényleteket követ el az anyanyelve ellen. Mondja, Lagerlöf – de őszintén – egyáltalán svéd maga?

A teremben újabb elégedett moraj futott végig, s ez fokozta a tanári dörgedelem hatását.

– Miért nem felel? Forduljon szembe a társaival és feleljen!

Zelma, hangos zokogásától tartva, leszegett fejjel szembefordult velük.

– Nem hallom! – sürgette a tanár.

– Igen – felelte a kislány halkan.

– Igen, én svéd vagyok – ezt mondja!

– Igen, én svéd vagyok.

– Hangosabban!

– Svéd vagyok! – szakadt ki mély sóhajtásnak tűnve Zelmából.

– Akkor meg miért nem tanul meg svédül? Ismét olyan szófűzésekkel tűzdelte tele a fogalmazását, amelyek ismeretlenek a számunkra. Megszámoltam: ötvenhét mondatában negyvenkét bugyutaság. Ez új rekord! Gratulálok.

– A beköszöntő télről kellett írniuk – folytatta kis szünet után. – Önt idézem: „mákosodik a határ". Mákosodik! Talán úgy gondolja, hogy a hóbuckák alól szökik szárba a mákgubó? Ez esetben növénytanból is elégtelent érdemel. Netán színvak és a pelyhedző hószemcséket látja kékes feketének? Avagy a hallásával van baj, és nem tudta leolvasni a számról, hogy a tél volt a feladat? Forduljon fülgyógyászhoz! Azt hiszem, nem tudja, hogy mit jelent ez az egyszerű svéd szócska, hogy tél. Azért hablatyol összevissza róla. A többi kisasszony mind értette. Ők a havazásról, vidám hócsatákról, szánkózásról, síelésről írtak. Ön meg a mákról meg a kásáról. „Elkásállik az ősz." Ki érti ezt?! Vagy itt van egy másik gyöngyszeme: „csak rozsdálló vas még a tél". Folytathatnám hosszan tovább, de fölösleges. Úgyse érti.

A tanár úr egyre gúnyosabban idézte Zelma mondatait, s önelégülten vette tudomásul, hogy szavait erősödő vihogás kísérte.

– Üljön le és szálljon magába! Bátorkodom ismét emlékeibe idézni, amit már számtalanszor elmondtam. Tessék megtanulni svédül gondolkodni, svédül beszélni és írni!

Zelma megsemmisülten rogyott a helyére. Az óravégi harangszóig hátralevő időt végigszipogta. Zsebkendőjét gyűrögetve élte újra magában a megaláztatást. Most is – máskor is – igaztalannak érezte tanára vádjait. Valamennyi felolvasott és megdicsért munkánál különbnek érezte a magáét. Azok valóban a hulló hópihékről, a fehérbe öltözött tájról, hógombóccal dobálózó gyerekekről s a hóbabák készítéséről szóltak. A tanár úr ezért is megróna – állapította meg magában –, hiszen valójában hógolyókról és hóemberekről írtak a többiek. Az ő képzelete azonban mindig messzebb nyargal, máris szebbé gyúrta e szavakat is… Semmi szép, semmi költői nem volt a lányok mondataiban. Lelkük és szemük sem volt a feladathoz. Azt például egyikük sem vette észre, hogy az első megmaradó hó nyomán még nem lesz teljesen fehér a szántóföld. Mindössze fehér sávok maradnak a sorok peremén. Mint az idősödő emberek hajában a szaporodó ősz szálak. Mákosodik a hajuk, mondják az ilyenekre. Így mákosul meg a határ is az első hóesés után. És a kása? Kásásodik a jég. Ezt mondjuk tavasz elején, amikor a jég izzadni kezd. (Izzadni? Ezért megint megfeddnének.) Szóval, amikor a jég olvadni kezd. Nem is jég már igazán, de még nem is víz. Így olvad el semmivé az ősz is. Úgy látszik, más nem vette ezt észre. Eleinte az ősz még ellenáll. Nem szívesen adja birodalmát. Harcol. A töpörödött levél tetején is megtelepszik ugyan néhány hópihe, de azért a fa még nem ereszti el a nagyobb súly ellenére sem. Ahova a hó nem hullt, ott a színes avar egy ideig dacol a tél gyászfe-

hérségével. Csak kásállik még az ősz. Nem igazi tél ez. Fehérre festett vaspántján átütnek a rozsdabarna avarfoltok. Rozsdás még a tél! Ez nem hétköznapi megfogalmazás, de igenis szép… és svédül van!

Amikor Zelma osztálytársai nagymamakorba léptek és unokáiknak Niels Holgersson vadludakkal tett utazásairól meséltek, talán nem is sejtették, hogy gyerekkori ismerősük írta a szép, természetre csodálkozó történetet. Nem olvasták a műítészek értékeléseit sem, amelyek mind kiemelték az írásai költői erejét. Irodalomtanára azonban tudott minderről, hiszen Zelma tananyaggá vált. Ő biztos lehetett abban is, hogy nem puszta névazonosságról van szó, hiszen a „Svéd irodalom" című tankönyv a szerzők életrajzi adatait is tartalmazta. Alighanem még büszkélkedni sem volt rest „egykori tanítványát" emlegetve. 1909 után bizonyosan nem. A hajdani Lagerlöf kisasszony ugyanis akkor vehette át az irodalmi Nobel-díjat.

Görög Júlia illusztrációja

Bölcsőhely

Ha a meghatározásokban említett híres személyek neve mellé odaírjátok születésük helyét, azok kezdőbetűi (sorrendben) egy, a karácsony ünnepi külsőségeihez tartozó tárgy nevét adják. Segítségként zárójelben az illetők születési éveit is megadjuk.

Czakó (Czucz) Ambró Lajos, lelkész, művészettörténész (1887)

Snétberger Ferenc, Liszt Ferenc-díjas szintó cigány származású magyar gitárművész (1957)

Zathureczky Ede, a XX. század egyik legjelentősebb magyar hegedűművésze (1903)

Nikanor Grujić, magyarországi szerb költő, író, pópa (1810)

Stodola Aurél (Stodola Boreslav Aurél), szlovák származású svájci fizikus, mérnök (1859)

Ember Mária, író, újságíró, műkritikus, műfordító, történész, kutató (1931)

Gratz Gusztáv Adolf, német származású magyar politikus, újság- és történetíró, pénzügy- és külügyminiszter (1875)

Moldován Stefánia, örmény származású Liszt Ferenc-díjas magyar opera-énekesnő (1931)

Ľudovít Štúr, magyarországi szlovák politikus, író, újságíró, tanár, filozófus és nyelvész, országgyűlési képviselő (1815)

Stefanek Gertrúd, olimpikon, Európa- és világbajnok tőrvívó (1959)

Blaha Lujza (született Reindl Ludovika), magyar színésznő, „a nemzet csalogánya", a Nemzeti Színház örökös tagja (1850)

Feszty Árpád (született: Rehrenbeck Árpád Szilveszter), festőművész (1856)

A megfejtések a 7369. oldalon találhatók

Szótagrejtvény

Az alább megadott szótagokból állíthatók össze a sorszámmal jelzett meghatározásoknak megfelelő válaszok. Ezek kezdőbetűi felülről-lefelé olvasva, egy olyan édesség nevét adják ki, amelynek változatai karácsonykor a szlovák, a magyar, a bunyevác, a ruszin, a dalmát és a lengyel családok asztalán is megfordulnak.

Mi ez az édesség?

Á • AN • BU • DA • DU • FÖLD • GOS • GOZS • GYAL • HÁZ • JÁ • KO • KÖ • KY • MLYN • NU • OR • RÁN • RÁS • SÁR • SÓ • SZÁG • TA • TON • UD • UK • VAR • ZÁK • ZI

1. Pilisszentkereszt, a mai Magyarország legnagyobb szlovákok lakta települése szlovák neve.

2. A vend (szlovén) családban született, Dr. Pável, magyar és szlovén nyelvész, néprajzkutató, költő keresztneve.

3. Édesanyja révén lengyel származású kajakozónk, a londoni játékokon két olimpiai aranyérmet is nyert.

4. A Steindl Imre építészművész által tervezett legismertebb épület.

5. Az örmény családban született Kossuth-díjas színművészünk, Agárdy Gábor, a „Nemzet Színésze" őt alakította az „Egri csillagok" című filmben.

6. Gozsdu Manó (Emanoil Gojdu) magyarországi román jogász, politikus, mecénás nevét viselő budapesti, a Király és a Dob utcát összekötő épületegyüttes neve.

7. Magyarországon élő nemzetiség, melynek hazai folyóirata az 1996 óta megjelenő Hromada.

8. A világörökség részét képező mohácsi, horvát (sokác) eredetű népszokás.

9. Farkas János olimpiai bajnok és gólkirály, magyarországi cigány labdarúgó csapatának, a Vasasnak otthont adó budapesti városrész.

Titkosírás

Amennyiben megfejtitek az alábbi titokzatos sorokat, Ady Endre karácsonyi versei egyikének részletével ajándékozzátok meg magatokat.

gnarah lüdn esc,
kené lüd nez,
ezs sem gnosz a kené aláh,
za né sevdek sik nab mulaf
roky nos cárak
abág aml láz sned nimke lél

Anagrammák

Az anagrammák olyan kifejezések, melyeket más szó vagy szavak betűinek felcserélésével kapunk. Az alábbiakban magyarországi énekesek-zenészek nevére alkotott anagrammákat olvashattok. A hét között két hazai szerb, egy albán és két roma származású is található. Ha helyreállítod a betűk sorrendjét, megtudhatod a neveiket. Kik ők?

1. rontva veszi zátony
2. genus holdja
3. arcon emel farmerlánc
4. igazi kólás
5. vásott zseni nyuvad
6. bársony jód
7. pár sors rebeg

Ráadás egy csattanó

Karinthy Frigyes másodszor is megnősült. Új felesége és a jeles humorista író is egy-egy gyermekét vitte új családjába korábbi házasságából. Rövidesen megszületett az újabb trónörökös is. Néhány évvel később karácsonykor történt, hogy a fa alól a gyerekek örömtől ragyogó arccal loholtak a gyerekszobába, a karácsonyi ajándékok azonnali kipróbálására. Az anya és az apa boldogan nézték, hogy a legifjabb családtagok a szoba különböző sarkaiban maguk köré halmozzák a játékokat, s igen szépen elfoglalják magukat, nem törődve semmi mással. A szülők jelentőségteljesen egymásra néztek, és átvonultak saját szobájukba. Mindent belengett a karácsonyi béke. Alig telt el azonban pár perc, s a gyerekszoba felől sikítozás és üvöltés hangzott, majd bőgés. Karinthy – neje nógatására – elindult, hogy rendet tegyen. Később visszatért anélkül, hogy a csatazaj elült volna. Felesége kérdőn tekintett rá, mire Karinthy csípőre tette kezét s felháborodott hangon a következőket mondta: „A ……..”

A megadott betűcsoportokat és szavakat – kilenc kivételével – az ábrába írva, s a megmaradtakat helyes sorrendbe állítva, megismerhetitek az anekdota csattanóját is. (Könnyítésül két szót előre beírtunk.)

Kétbetűs:
AG, AZ, ÉN, ÉS, IN, OL, RA, RE, ZA

Hárombetűs:
AGA, ARA, ATI, BAM, ÉDI, FIA, IGA, IMO, IRI, KAB, LAR, LÉC, ~~LID~~ *(beírva)*, MAG, MOK, TON

Négybetűs:
AMIR, AMOR, ARAB, ~~ARAD~~ *(beírva)*, ASAM, ATAM, ATOM, ATON, AVAS, FIAM, GÁRO, INAL, KAPA, KINO, LAKI, LARI, MAGA, MARA, NATO, OHAT, RATA, RIGO, SAGA, SAVA

Ötbetűs:
ADAMO, ADOMA, AKONA, ALAKI, ALÓMA, AVALA, BADAR, BIROK, DARAB, GARAM, IGARI, IRAKI, KOPOG, KÖZÖS, LAVOR, MUHAR, OPATA, ÓRATA, ORANI, OTARU, RAGAD, RATAK, SIMAI, TANÁR, VERIK

Hatbetűs:
ALAKOR, ALAKOS, ALARIK, AMAROL, DAGADÓ, KUPICA, RABIGA, RAMONA, UNALOM, VASALÓ

Hétbetűs:
AMERIKA, FIUNKAT, ITABIRA

Nyolcbetűs:
AMAZONAS, MAMALIGA
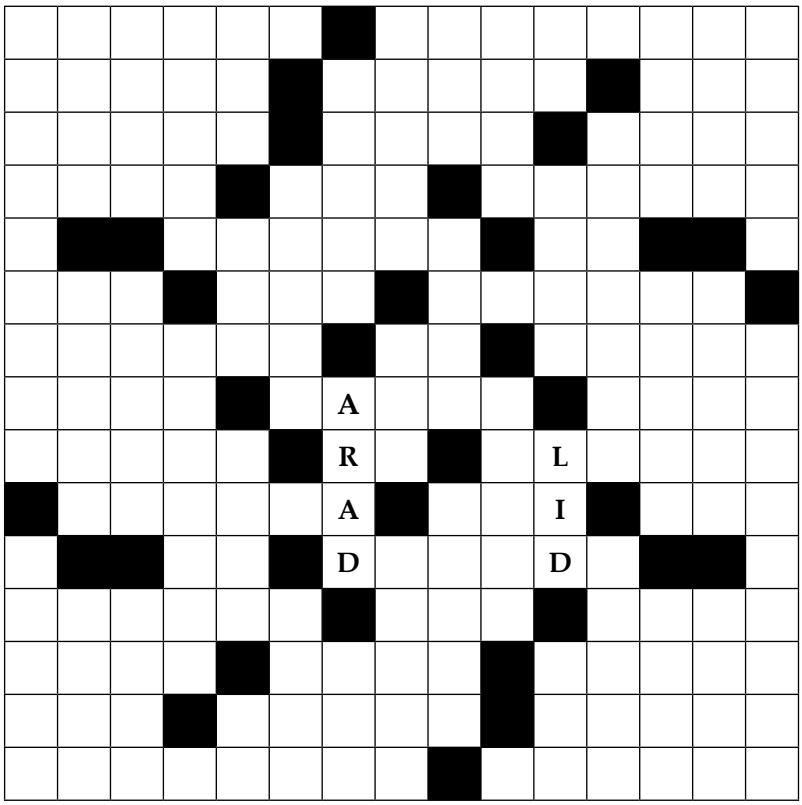
Kilencbetűs:
KARAKORUM, VALAMIKOR